

Летняк І.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнський національний
університет.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу ЗУНУ
Труфанова Ю. В.

НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Коли вводиться воєнний стан, цивільні зобов'язання та наслідки їх невиконання стають предметом інтенсивного дискурсу.

З огляду на це, дослідження на цю тему мають на меті не лише краще зрозуміти структуру та механізми цивільних зобов'язань в умовах воєнного стану, а й розробити ефективні стратегії їх виконання.

Отже, поняття «цивільне зобов'язання» охоплює широкий спектр правових, етичних, соціальних та економічних зобов'язань громадян перед державою та іншими особами. До них належить, зокрема, і обов'язок виконувати договори та угоди.

У сучасних же реаліях, виконання багатьох зобов'язань за цивільно-правовими договорами стало ускладненим через військові дії на території України. Перше, що спадає на думку, це застосування обставин непереборної сили в договірних правовідносинах. Однак форс-мажор не застосовується автоматично. Повинен існувати причинно-наслідковий зв'язок між форс-мажорними обставинами та неможливістю виконання конкретних договірних зобов'язань. Зазначимо, що відповідно до ст. 652 Цивільний Кодекс (далі - ЦК України), «Істотна зміна обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, є підставою для зміни або розірвання договору, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо обставини змінилися настільки, що, якби сторони могли їх розумно передбачити, договір не був би укладений або був би укладений на істотно відмінних умовах» [4].

На практиці виникає проблема, як підтвердити наявність форс-мажору. До війни Торгово-промислова палата видавала довідки для кожного конкретного зобов'язання, і заявник подавав різні підтверджуючі документи (особливо ті, що стосувалися причинно-наслідкового зв'язку). Очевидно, що у воєнний час отримати такі сертифікати було складно – частково через труднощі зі збором та наданням документів, частково через недоступність окремих регіональних торгово-промислових палат, деякі з яких припинили видачу сертифікатів. Дослідники та практики зазначають, що після закінчення війни процедура підтвердження форс-мажору може бути спрощена на нормативному рівні.

Доцільно зазначає у своїй роботі О. О. Мельник: «За загальними правилами ТППУ та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати протягом 7 днів з моменту звернення суб'єкта господарювання завіряють обставини непереборної сили та видають акт про ситуацію. Суб'єкт господарювання повинен довести іншій стороні, що він не може своєчасно виконати свої зобов'язання, і отримати відповідну довідку «для конкретного

договору». Форс-мажорні обставини свідчать про військову агресію РФ проти України, що стало підставою для введення воєнного стану з 24 лютого 2022 року, а також для зміни виконання умов контракту або взагалі невиконання умов договору» [1, с. 102].

У випадку встановлення форс-мажорних обставин можна звільнити особу від відповідальності за невиконання, а не від виконання зобов'язання в цілому. Крім цього, сторона зобов'язання, яка його не виконує, повинна довести, що в кожному окремому випадку саме ці конкретні обставини мали непереборний характер саме для цієї конкретної особи [5, с. 54]. З огляду на зазначене вище, у договорах потрібно визначати форс-мажори згідно з предметом договору. Варто приділити увагу тим потенційним ризикам, які можуть виникнути в процесі виконання договору.

Також Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» доповнено, серед іншого, розділ «Прикінцеві та перехідні положення» Цивільного кодексу України пунктом 18. Зокрема, наразі цей окремий пункт передбачає, що «в період дії воєнного, надзвичайного стану в Україні та протягом тридцяти днів після розірвання або розірвання у разі прострочення позичальником виконання своїх грошових зобов'язань за договором, у разі якщо позичальнику було надано кредит у банку, то позичальник звільняється від відповідальності, передбаченої статтею 625 цього Закону, а також від обов'язку сплати штрафних санкцій за таких прострочень кредитором (позикодавцю). Крім того, цією окремою статтею передбачено відповідно до відповідних умов договору, починаючи з 24 лютого 2022 року, сплату пені та інших платежів за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання), що обумовлюється у відповідному договорі, а також такі договори можуть бути розірваними кредитором» [2].

У багатьох договорах сторони повинні довести, що невиконання зобов'язань пов'язане з воєнним станом, а в разі доведення факту невиконання зобов'язань сторони звільняються від відповідальності в договорі через виникнення форс-мажорних обставин. Насамперед, відповідно до статті 617 ЦК України особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили [4]. Таким чином, якщо за договором позики позичальник автоматично звільняється від будь-якої відповідальності у разі невиконання зобов'язань, незалежно від того, чи постраждав він безпосередньо від військових дій, то за іншими договорами стороні потрібно буде довести саме факт невиконання зобов'язань, довести, що обставина невиконання зобов'язання пов'язана із введенням воєнного стану.

У цьому контексті для вирішення цієї проблеми потрібен комплексний підхід. По-перше, необхідно законодавчо забезпечити ефективний механізм регулювання цивільних відносин в умовах воєнного стану. Другим важливим елементом у вирішенні цього питання є підвищення правової грамотності населення за допомогою інформаційних кампаній, навчальних програм та інших заходів.

Висновки. Отже, невиконання цивільних зобов'язань в умовах воєнного

стану в Україні - серйозна і складна проблема, яка потребує комплексного підходу. Це включає правові, освітні, соціальні та етичні заходи, спрямовані на забезпечення прав та обов'язків громадян. Такий підхід має ґрунтуватися на повазі до прав людини, верховенства права та громадянської свідомості.

Список використаних джерел

1. Мельник О. О. Виконання умов договору внаслідок дії обставин форс-мажору під час воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 74. С. 98-102.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. №2120-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 09.05.2024р.)

3. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. №671/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.05.2024 р.)

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top> (дата звернення: 09.05.2024 р.)

5. Шпиляк А. М. Відповідальність за невиконання цивільних зобов'язань в умовах воєнного стану. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2022. №33. С. 51-55.

Нейман М.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
цивільного права і процесу ЗУНУ*

Труфанова Ю. В.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВОДІЯ, ЩО ЗАПОДІЯВ ШКОДУ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Постановка проблеми: В умовах перманентної автомобілізації, спостерігається істотне навантаження на дорожньо-транспортну мережу України. Методи транспортного планування міст, зокрема схем організації дорожнього руху на автомобільних шляхах не є розрахованими на перенасичення транспортними одиницями. Через що, існує гостра проблема в взаємозалежності двох факторів, таких як: 1. Кількісний показник транспортних засобів (далі – ТЗ) 2. Кількісний показник дорожньо-транспортних пригод (далі - ДТП). За офіційною статистикою ДТП патрульної поліції України за період з 01.01.2023 по 31.12.2023 було скоєно **23 642** тисяч ДТП, що на 26,9% більше ніж у 2022 році [4]. Відповідно, зростає рівень травмувань, а в кінцевому результаті число цивільних позовів до судів загальної юрисдикції за предметом відшкодування майнової та моральної шкоди.